

70

Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών

Η Ελληνική Οικονομία

1/11

Κείμενο \sum
Κα Σταυρούλα
Το κφάλαιο 1

Τριμηνιαία Έκθεση

Αρ. Τεύχους 63, Μάρτιος 2011

Οι Συγγραφείς

Η ανάλυση της πορείας της Ελληνικής Οικονομίας αποτελεί προϊόν συλλογικής εργασίας των ερευνητών του IOBE. Τα κείμενα αυτά είναι ανυπόγραφα και οι απόψεις που εκφράζονται αποτελούν τη συνισταμένη των διαφόρων αντιλήψεων και απόψεων. Επίσης, οι απόψεις που εκφράζονται εδώ δεν ανταποκρίνονται κατ' ανάγκη προς αυτές των οργανισμών που υποστηρίζουν, χρηματοδοτούν ή συνεργάζονται με το Ίδρυμα. Η ανάλυση στην παρούσα Έκθεση βασίζεται σε στοιχεία που ήταν διαθέσιμα μέχρι 21/03/2011.

Το IOBE

Το **Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών** είναι ιδιωτικός, μη κερδοσκοπικός, κοινωφελής ερευνητικός οργανισμός. Ιδρύθηκε με σκοπό να προωθή την επιστημονική έρευνα για τα τρέχοντα και αναδυόμενα προβλήματα της ελληνικής οικονομίας και να παρέχει αντικειμενική πληροφόρηση και να διατυπώνει προτάσεις οι οποίες είναι χρήσιμες στη διαμόρφωση πολιτικής

Copyright © 2011 Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών

ISSN 1106 – 4315

Απαγορεύεται η με οιονδήποτε τρόπο ανατύπωση ή μετάφραση οποιουδήποτε μέρους της μελέτης, χωρίς την άδεια του εκδότη.

Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (IOBE)

Τσάμη Καρατάση 11, 117 42 Αθήνα, Τηλ.

Fax:

<http://www.iobe.gr>

Περιεχόμενα

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	5
«Η ΚΡΙΣΗ ΤΟΥ ΧΡΕΟΥΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΖΩΝΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΗ ΤΗΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΜΕΤΑ ΤΙΣ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ 25ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ»	7
1. ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ-ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	17
Συνεχίζονται οι κλυδωνισμοί στα δημόσια οικονομικά των χωρών της Ευρωζώνης-Εξασθένιση της ανάπτυξης της παγκόσμιας οικονομίας το 2011.	17
Νέα κλιμάκωση της πτώσης του ΑΕΠ στα τέλη του 2010, που διεύρυνε την ύφεση στο 4,5%	17
Σημείο καμψής για τη δημοσιονομική προσαρμογή της Ελλάδας το Πλαίσιο Μεσοπρόθεσμης Δημοσιονομικής Στρατηγικής	18
Εξασθένιση της ύφεσης το 2011	18
...που δεν επιτρέπει την αποκλιμάκωση της υψηλής ανεργίας	19
Αποκλιμάκωση του πληθωρισμού από την αποδυναμωμένη ζήτηση	19
2. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	21
2.1 Τάσεις και Προοπτικές της Διεθνούς Οικονομίας.....	21
Το Παγκόσμιο Περιβάλλον	21
Οικονομίες της ΕΕ και της Ευρωζώνης.....	26
2.2 Το οικονομικό περιβάλλον στην Ελλάδα.....	31
Α) Οικονομικό κλίμα.....	31
Β) Δημοσιονομικές εξελίξεις το α' τρίμηνο 2011.....	37
Γ) Διαρθρωτικές αλλαγές στη Δημόσια Διοίκηση- Πλαίσιο εφαρμογής και δυνατότητες αξιοποίησης της Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης	40
3. ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ	49
3.1 Μακροοικονομικές Εξελίξεις	49
Εξελίξεις το 2010.....	49
3.2 Εξελίξεις και προοπτικές σε βασικούς τομείς της Οικονομίας	61
3.3 Οι Εξαγωγικές Επιδόσεις της Ελληνικής Οικονομίας	71
3.4 Απασχόληση - Ανεργία	75
3.5 Τιμές Καταναλωτή.....	82
Πρόσφατες εξελίξεις	82
Μεσοπρόθεσμες εκτιμήσεις	84
3.6 Ισοζύγιο Εξωτερικών Συναλλαγών	87
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών.....	87
Ισοζύγιο Κεφαλαιακών Μεταβιβάσεων.....	88
Ισοζύγιο Χρηματοοικονομικών Συναλλαγών	90
4. ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	95
Αξιοποίηση Δημόσιας Περιουσίας, Διαχείριση Χρέους & Μοχλός Ανάπτυξης.....	95
Ίδρυση του ΕΣΤΑ	95
Εισφορά περιουσιακών στοιχείων	96
Μηχανισμός Άντλησης Κεφαλαίων	96
Εταιρική Διακυβέρνηση & Επενδυτικές Αποφάσεις	97
Μοχλός Ανάπτυξης & Πολλαπλασιαστικό Αποτέλεσμα	97
Στρατηγικές Επενδύσεις	98
5. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ.....	99

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το IOBE εκδίδει την πρώτη έκθεση του για το 2011 στο πλαίσιο των περιοδικών επισκοπήσεων της ελληνικής οικονομίας. Η δημοσίευσή της πραγματοποιείται σε μια ιδιαίτερα κρίσιμη καμπή της προσπάθειας δημοσιονομικής εξυγίανσης της Ελλάδας, καθώς αναμένεται η δημοσιοποίηση του Πλαισίου Μεσοπρόθεσμης Δημοσιονομικής Στρατηγικής για την περίοδο 2012-2014. Σε αυτό θα εξειδικεύονται για πρώτη φορά τα δημοσιονομικά μέτρα για τη συγκεκριμένη περίοδο, καθώς και αλλαγές στον τρόπο σύνταξης του κρατικού προϋπολογισμού. Παράλληλα, η έντονη όξυνση της ύφεσης στα τέλη του 2010, έχει αυξήσει την αβεβαιότητα για την έναρξη της ανάκαμψης της ελληνικής οικονομίας. Όπως όλες οι εκθέσεις του IOBE, έτσι και αυτή αναπτύσσεται σε **τέσσερις ενότητες** ενώ συνοδεύεται - όπως κάθε φορά - από το **Παράρτημα** των διαρθρωτικών δεικτών, στο πλαίσιο της ποσοτικής παρακολούθησης της στρατηγικής της Λισαβόνας. Ωστόσο προηγείται **ένα κείμενο θέσης για το ζήτημα της κρίσης του χρέους** στην Ευρωζώνη καθώς και προτάσεις για το χρέος της Ελλάδας όπως διαμορφώθηκε μετά τη Σύνοδο της 25^{ης} Μαρτίου. Οι υπόλοιπες ενότητες περιλαμβάνουν τα εξής:

Η **πρώτη ενότητα** αποτελεί τη **συνοπτική επισκόπηση** της έκθεσης, όπου παρουσιάζονται τα βασικά σημεία της όπως αυτά αναλύονται με λεπτομέρεια στο κείμενο. Η **δεύτερη ενότητα** εστιάζει στο γενικότερο οικονομικό περιβάλλον και περιλαμβάνει: α) την ανάλυση του **διεθνούς περιβάλλοντος**, με βάση τις πιο πρόσφατες εκθέσεις της Ευρ. Επιτροπής και του ΔΝΤ, β) την αποτύπωση του **οικονομικού κλίματος** στην Ελλάδα όπως αυτό σκιαγραφείται από τις έρευνες οικονομικής συγκυρίας του IOBE, γ) την παρουσίαση των **δημοσιονομικών εξελίξεων** στις αρχές του τρέχοντος έτους, δ) προτάσεις για την προώθηση των μεταρρυθμίσεων στη δημόσια διοίκηση, μέσω ενός νέου μοντέλου ενσωμάτωσης **εφαρμογών ηλεκτρονικής διακυβέρνησης**.

Η **τρίτη ενότητα** εστιάζει στις επιδόσεις της ελληνικής οικονομίας. Χαρτογραφείται το **τρέχον μακροοικονομικό περιβάλλον** αλλά και οι μεσοπρόθεσμες προοπτικές, περιγράφονται οι **εξελίξεις** σε **βασικούς τομείς της οικονομίας**, συνοψίζονται οι **εξαγωγικές επιδόσεις** της ελληνικής οικονομίας το 2010, αποδελτιώνονται οι εξελίξεις σε όρους **απασχόλησης** και **ανεργίας** κατά το περασμένο έτος. Επίσης, αναλύεται η πορεία του **πληθωρισμού** στις αρχές του 2011, ενώ η ενότητα ολοκληρώνεται με την παρουσίαση του **ισοζυγίου εξωτερικών συναλλαγών**.

Τέλος, στην **τέταρτη ενότητα** της έκθεσης παρουσιάζεται κείμενο συζήτησης του IOBE, επάνω στη δημιουργία Ελληνικού Στρατηγικού Ταμείου Ανάπτυξης και στα οφέλη από τη λειτουργία του, όχι μόνο σε δημοσιονομικό επίπεδο, αλλά και ως πηγή ανάκαμψης της ελληνικής οικονομίας.

Σε μεθοδολογικό επίπεδο η έκθεση αναφέρεται και στηρίζεται σε στοιχεία που ήταν διαθέσιμα μέχρι τις 21/03/2011, ωστόσο σε ορισμένες περιπτώσεις έχουν ληφθεί υπόψη και νέα δεδομένα που προέκυψαν αργότερα.

Η επόμενη τριμηνιαία έκθεση του IOBE για την ελληνική οικονομία θα εκδοθεί στα τέλη Ιουνίου του 2011.

«Η ΚΡΙΣΗ ΤΟΥ ΧΡΕΟΥΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΖΩΝΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΗ ΤΗΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΜΕΤΑ ΤΙΣ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ 25ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ»

A. Η Ευρωπαϊκή κρίση: Οικονομικές και Χρηματοπιστωτικές Στρεβλώσεις, Αποτυχίες Ρύθμισης και Εποπτείας

Η Ευρωζώνη βρίσκεται σε μια κρίσιμη καμπή. Είναι πασιφανές ότι απαιτείται μια νέα προσέγγιση. Διότι, για όσο χρονικό διάστημα το χρηματοπιστωτικό σύστημα οδηγείτο από αισιοδοξία, το γεγονός ότι η ΟΝΕ ήταν μια πλήρης νομισματική ένωση αλλά μια στελής οικονομική και δημοσιονομική ένωση, δεν δημιουργούσε ιδιαίτερα προβλήματα: Οι χρηματοπιστωτικές αγορές ανακύκλωναν τα πλεονάσματα των τρεχουσών συναλλαγών των ώριμων οικονομιών του Ευρωπαϊκού Βορρά προς τις λιγότερο ώριμες οικονομίες του Ευρωπαϊκού Νότου, χρηματοδοτώντας τα ελλείμματα των τρεχουσών συναλλαγών τους με επιτόκια που δεν απειλούσαν με «έκρηξη» το ποσοστό του καθαρού εξωτερικού χρέους ως προς το ΑΕΠ. Όμως, αυτός ο μήνας του μέλιτος τελείωσε ουσιαστικά μετά την κατάρρευση της Lehman Brothers το 2008, τη δημοσιονομική εκτροπή της Ελλάδας καθώς και την ανακάλυψη «σκελετών» στους ισολογισμούς των τραπεζών άλλων κρατών-μελών.

Η ταυτόχρονη ύπαρξη πλεονασμάτων και ελλειμμάτων στα ισοζύγια τρεχουσών συναλλαγών των κρατών-μελών δεν είναι πάντα προβληματική: Σύμφωνα με τη σύγχρονη οικονομική θεωρία, η νομισματική, χρηματοπιστωτική και οικονομική ολοκλήρωση οικονομιών με διαφορετικά δομικά χαρακτηριστικά συνήθως προκαλεί διαφορές ανάμεσα στην ιδιωτική αποταμίευση και στην ιδιωτική επένδυση, μεγέθη τα οποία προσδιορίζουν σε σημαντικό βαθμό το αποτέλεσμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών. Στην πραγματικότητα, αυτό είναι ένα από τα χαρακτηριστικά της διαδικασίας της λεγόμενης πραγματικής σύγκλισης, δηλαδή της σύγκλισης των επιπέδων ευημερίας των κρατών-μελών της νομισματικής ένωσης. Η κατάσταση ξεφεύγει από τον έλεγχο και οι διαφορές αυτές (ανισορροπίες) αποβαίνουν μοιραίες, όταν δημοσιονομικά ανεύθυνες κυβερνήσεις, ή ολιγωρούσες ρυθμιστικές αρχές του χρηματοπιστωτικού συστήματος, δρουν με προκυκλικό (ή απλά απερίσκεπτο) τρόπο, ρίχνοντας «λάδι στη φωτιά», επιτρέποντας δηλαδή να δημιουργούνται υπερβολικές αποτιμήσεις, κοινώς «φούσκες». Αυτές μπορούν να πάρουν τη μορφή έκρηξης είτε του δημόσιου χρέους, είτε του ιδιωτικού χρέους, είτε των τραπεζικών ισολογισμών. Σε ορισμένες περιπτώσεις, μπορεί να συμβούν όλα αυτά μαζί. Οι χρηματοπιστωτικές αγορές και οι οίκοι πιστοληπτικής αξιολόγησης δεν υπήρξαν διορατικοί στο να εντοπίσουν έγκαιρα το δημοσιονομικό πρόβλημα της Ελλάδας, τους προβληματικούς ισολογισμούς των Ιρλανδικών τραπεζών, τις κερδοσκοπικές αποτιμήσεις των ακινήτων στην Ισπανία και συμμετείχαν και αυτοί, με τον τρόπο τους, στο πρόβλημα.

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι το σύστημα εποπτείας και ελέγχου της Ευρωζώνης απέτυχε να εντοπίσει έγκαιρα το δημοσιονομικό εκτροχιασμό της Ελλάδας. Αυτό θα μπορούσε να είχε επιτευχθεί μέσα από εναλλακτικούς ελέγχους των δημοσιονομικών στοιχείων που προσκόμιζε η κυβέρνηση, όπως μέσω των ταμειακών στοιχείων, μέσω της σύγκρισης του δημοσιονομικού ελλείμματος με τις διαφορές από χρόνο σε χρόνο του καθαρού δημόσιου χρέους (stock-flow adjustment), αλλά και από τις ίδιες τις εξελίξεις του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών. Επίσης, δεν υπάρχει δικαιολογία για την αποτυχία των ρυθμιστικών αρχών του χρηματοπιστωτικού συστήματος σε ορισμένα άλλα κράτη-μέλη να εντοπίσουν αρκετά έγκαιρα τα ιστορικά υψηλά ποσοστά μόχλευσης ορισμένων εμπορικών τραπεζών, οι οποίες είχαν χρησιμοποιήσει τις καλύτερες λογιστικές μεθόδους για να ελαχιστοποιήσουν την ανάγκη για μεγαλύτερη κεφαλαιακή επάρκεια. Είναι γνωστό ότι οι τελευταίες δοκιμασίες ελέγχου της αντοχής (stress-tests) των τραπεζών της Ευρωζώνης δεν έδειξαν πρόβλημα για τις Ιρλανδικές τράπεζες. Μερικές εβδομάδες μετά, αυτές χρειάστηκαν ενίσχυση με κεφάλαια και ρευστότητα της τάξης των 50 δισεκ. ευρώ, οδηγώντας την Ιρλανδία στον κοινό μηχανισμό στήριξης της Ευρωζώνης-Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (τρόικα).

Αυτά είναι γνωστά πλέον περιστατικά και, με το όφελος της στερνής γνώσης, θα πρέπει να διορθωθούν το συντομότερο δυνατόν. Ήδη σημειώνεται σημαντική πρόοδος προς αυτή την κατεύθυνση, η οποία καταγράφηκε στις αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της 25^{ης} Μαρτίου με το Νέο Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης και με το Σύμφωνο Ανταγωνιστικότητας, το οποίο υιοθετήθηκε όχι μόνο από τις 17 χώρες-μέλη της Ευρωζώνης, αλλά και από έξι χώρες-μέλη της ΕΕ που δεν είναι μέλη της Ευρωζώνης. Αυτά όμως δεν είναι τα μοναδικά, ή ακόμα και τα θεμελιώδη, προβλήματα της Ευρωζώνης. Όπως ήδη αναφέρθηκε, η Ευρωζώνη είναι μια πλήρης νομισματική ένωση, αλλά μια ατελής οικονομική και δημοσιονομική ένωση, "ένα νόμισμα χωρίς κράτος". Εάν δεν αντιμετωπιστεί αυτό το πρόβλημα με ένα ρεαλιστικό αλλά και ευέλικτο τρόπο, και μάλιστα σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα, το μέλλον του ευρώ θα μπορούσε να είναι γεμάτο δυσάρεστες εκπλήξεις. Τα συμπεράσματα της Έκτακτης Συνόδου Κορυφής της 11^{ης} Μαρτίου και του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της 25^{ης} Μαρτίου είναι ενθαρρυντικά, διότι δείχνουν ότι το πρόβλημα έγινε αντιληπτό. Εν τούτοις, αποτελούν μόνο ένα πρώτο, μικρό βήμα προς την ορθή κατεύθυνση, όχι μια συνολική λύση του προβλήματος.

B. Ένα Σταθερό Πλαίσιο για την Πρόληψη και την Αποτελεσματική Αντιμετώπιση Κρίσεων στην Ευρωζώνη.

Πρόληψη

Η πρόληψη κρίσεων απαιτεί ένα έγκαιρο σύστημα προειδοποίησης, το οποίο θα βασίζεται όχι μόνο σε δημοσιονομικά στοιχεία αλλά και σε άλλους δείκτες, όπως στην εξέλιξη των ισοζυγίων τρεχουσών συναλλαγών, της ανταγωνιστικότητας βάσει του κόστους αλλά και της λεγόμενης διαρθρωτικής ανταγωνιστικότητας, στις αναπτυξιακές επιδόσεις του κάθε κράτους-μέλους, στην εξέλιξη της απασχόλησης και της ανεργίας, στις τιμές των ακινήτων και εν γένει

των περιουσιακών στοιχείων, στο εγχώριο και στο εξωτερικό δημόσιο και ιδιωτικό χρέος, καθώς και στην εξέλιξη των ισολογισμών και της κεφαλαιακής επάρκειας των τραπεζών. Το Σύμφωνο Ανταγωνιστικότητας της 25^{ης} Μαρτίου περιλαμβάνει τα περισσότερα από τα στοιχεία αυτά, διορθώνοντας έτσι μια σοβαρή παράλειψη του συστήματος πρόληψης και εποπτείας της Ευρωζώνης.

Όλες οι πτυχές της οικονομικής πολιτικής και των οικονομικών εξελίξεων πρέπει να αποτελούν ζήτημα κοινού ενδιαφέροντος στην Ευρωζώνη, ιδίως η δημοσιονομική πολιτική και οι εξελίξεις του χρηματοπιστωτικού συστήματος, επειδή κυρίως αυτοί οι δύο τομείς ευθύνονται για τη σημερινή κατάσταση. Οι εξελίξεις στην Κοινωνική Ασφάλιση θα πρέπει επίσης να αποτελούν θέμα κοινού ενδιαφέροντος, λαμβάνοντας υπόψη τη σημασία τους για τις δημοσιονομικές εξελίξεις.

Η στενή παρακολούθηση και η εποπτεία είναι αναγκαίες, αλλά όχι επαρκείς προϋποθέσεις για τη σταθερότητα: Κατά κύριο λόγο, θα πρέπει να αποσαφηνισθεί το πλαίσιο της εφαρμοζόμενης οικονομικής πολιτικής στην Ευρωζώνη, έτσι ώστε να απαλειφθεί η τρέχουσα αβεβαιότητα και να μην προκαλείται πανικός στις χρηματοπιστωτικές αγορές. Αυτό το πλαίσιο πολιτικής πρέπει να βασίζεται σε δύο πυλώνες: (Α) Στη δημοσιονομική πειθαρχία και (Β) Στην οικονομική συνεργασία.

(Α) Η δημοσιονομική πειθαρχία θα πρέπει να βασίζεται σε ένα πιο σύγχρονο Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης. Αυτό θα πρέπει να καταστεί αυστηρότερο στην εφαρμογή του, αλλά ταυτόχρονα πιο ευέλικτο, υπό την έννοια ότι θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη τις ανάγκες των κρατών-μελών για δημόσιες επενδύσεις. Θα μπορούσε να προταθεί ο ακόλουθος κανόνας, ο οποίος αποτελεί μια τροποποίηση του λεγόμενου «χρυσού κανόνα» που ακολουθείται στο Ηνωμένο Βασίλειο: «Στη διάρκεια του οικονομικού / επιχειρηματικού κύκλου, δηλαδή σε ένα χρονικό διάστημα 4-5 ετών, ο τακτικός προϋπολογισμός της Γενικής Κυβέρνησης θα πρέπει να παράγει ένα πλεόνασμα όχι μικρότερο του 30% του καθαρού ελλείμματος του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων.» Ένας τέτοιος ευέλικτος κανόνας θα μπορούσε να ενσωματωθεί στο σύστημα δικαίου των κρατών-μελών.

(Β) Η οικονομική συνεργασία θα πρέπει να βασίζεται:

Πρώτον, σε έναν ενισχυμένο και ευέλικτο Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας. Η Ευρωζώνη θα πρέπει να είναι έτοιμη να αυξήσει αστραπιαία το ανώτατο όριο πόρων του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας, εάν αυτό απαιτηθεί από τις συνθήκες, ο ρόλος του οποίου θα πρέπει να ενισχυθεί. Δηλαδή να μπορεί να αγοράζει ομόλογα των κρατών-μελών τόσο από την πρωτογενή όσο και από τη δευτερογενή αγορά, καθώς και από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ). Θα πρέπει να έχει επίσης τη δυνατότητα να ενισχύει τα κεφάλαια τραπεζών, δρώντας όπως ένας Ευρωπαϊκός Οργανισμός Δημόσιου Χρέους, ή ένα Ευρωπαϊκό Νομισματικό Ταμείο, στα πρότυπα του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ). Όπως ήδη αναφέρθηκε, οι αποφάσεις της Έκτακτης Συνόδου Κορυφής

(11^η Μαρτίου) και του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου (25^η Μαρτίου) είναι ένα βήμα προς την ορθή κατεύθυνση, αλλά αρκετά συντηρητικό, αφού τόσο το μέγεθος των πόρων του προσωρινού Μηχανισμού (440 δισεκ. ευρώ) όσο και οι δυνατότητες παρέμβασής του στις αγορές ομολόγων είναι ανεπαρκείς (δεν δύναται να παρεμβαίνει στις αγορές ομολόγων), ενώ και το σύνολο των πόρων που αποφασίστηκαν δεν θα είναι διαθέσιμα πριν από τον Ιούνιο του 2011, δεδομένου ότι μεσολαβούν εθνικές εκλογές σε ορισμένες χώρες-μέλη, οι οποίες δεν επιθυμούσαν να δεσμευθούν στην παρούσα χρονική συγκυρία. Οι πιέσεις των αγορών που πρέπει να αναμένονται ίσως αναγκάσουν, αργά ή γρήγορα, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο να βελτιώσει το μηχανισμό επίλυσης κρίσεων σύμφωνα με τα παραπάνω.

Δεύτερον, σε συμμετρικά άνω και κάτω όρια στα ισοζύγια τρεχουσών συναλλαγών: Δηλαδή, κανένα κράτος-μέλος δεν θα πρέπει να έχει έλλειμμα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών που να υπερβαίνει, για παράδειγμα, το 4% του ΑΕΠ και συγχρόνως, κανένα κράτος-μέλος δεν θα πρέπει να έχει πλεόνασμα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών που να υπερβαίνει το 4% του ΑΕΠ. Διότι, αν η προσαρμογή εναπόκειται μόνο στα κράτη-μέλη με ελλείμματα, τότε η ύφεση θα γίνει μόνιμο χαρακτηριστικό της Ευρωζώνης. Το επιχείρημα αυτό χρησιμοποιήθηκε πολλά χρόνια πριν, από τον John Maynard Keynes, κατά την ιδρυτική συνδιάσκεψη του Bretton-Woods το 1944. Εναλλακτικά, οι πλεονασματικές χώρες θα πρέπει μέσω ενός θεσμοθετημένου μηχανισμού, να μπορούν να δανείζουν τις ελλειμματικές χώρες. Αυτό υποτίθεται ότι θα κάνει ο (μόνιμος) Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Σταθερότητας (ESM) από τον Ιούλιο του 2013 και μετά. Προς το παρόν όμως, οι αποφάσεις που ελήφθησαν στις 25 Μαρτίου προς αυτή την κατεύθυνση, είναι μάλλον ατελείς και ανεπαρκείς.

Αποτελεσματική Αντιμετώπιση της Κρίσης

Η αποτελεσματική αντιμετώπιση της παρούσας κρίσης θα πρέπει να επιχειρηθεί τόσο μέσω της δράσης των κρατών-μελών για την άμεση διόρθωση των στρεβλώσεων των οικονομιών τους, όσο και μέσω της συλλογικής δράσης της Ευρωζώνης. Όπως ήδη αναφέρθηκε, αυτή η συλλογική δράση μπορεί να εκφραστεί με ένα πιο αποτελεσματικό σύστημα ελέγχου και εποπτείας, ένα πιο αυστηρό αλλά συγχρόνως και πιο ευέλικτο Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης (δύο στοιχεία συλλογικής δράσης που μπορεί να θεωρηθεί ότι καλύφθηκαν αρκετά ικανοποιητικά από τις αποφάσεις της 25^{ης} Μαρτίου), κυρίως όμως με τον ενισχυμένο και ευέλικτο Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (στοιχείο που δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι καλύφθηκε ικανοποιητικά). Ο Μηχανισμός αυτός, στην ιδανική του μορφή, θα παρέχει δάνεια στα κράτη-μέλη που αντιμετωπίζουν προβλήματα, θα αγοράζει τα ομόλογά τους τόσο από την πρωτογενή όσο και από τη δευτερογενή αγορά καθώς και από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ), θα μπορεί να τα ανταλλάσσει με τα κράτη-μέλη που τα έχουν εκδώσει, ενδεχομένως εκμεταλλευόμενος ευνοϊκότερες τιμές στην δευτερογενή αγορά, και θα μπορεί να προβαίνει στην κεφαλαιακή αναδιάρθρωση όσων τραπεζών το χρειάζονται, μέχρι να πεισθούν οι χρηματοπιστωτικές αγορές ότι οι πολιτικές που ακολουθούνται για τη διόρθωση των ανισορροπιών παράγουν βιώσιμα αποτελέσματα.

Σχετικά με τις απαιτούμενες δράσεις των κρατών-μελών υπό πίεση, αρκετά εξ αυτών ήδη εφαρμόζουν επώδυνες πολιτικές για τη διόρθωση των δημοσιονομικών τους ανισορροπιών. Στην περίπτωση της Ελλάδας, ακολουθείται ένα αυστηρό μεσοπρόθεσμο πρόγραμμα δημοσιονομικής προσαρμογής, ενώ ταυτόχρονα, ένας αριθμός συνεχιζόμενων διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων αποσκοπεί στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας, στην αύξηση του προϊόντος και της απασχόλησης.

Η αποτελεσματική αντιμετώπιση της παρούσας κρίσης δεν νοείται να επιχειρηθεί μέσα από στάση πληρωμών του δημοσίου χρέους. Τα επιχειρήματα που έχουν διατυπωθεί από ορισμένους αναλυτές υπέρ μιας στάσης πληρωμών της Ελλάδας και εξόδου της από την Ευρωζώνη είναι παντελώς λανθασμένα και, εάν υιοθετούνταν, θα έθεταν όχι μόνο την Ελλάδα, αλλά και ολόκληρη την Ευρωζώνη σε κίνδυνο, προκαλώντας μια σειρά από στάσεις πληρωμών στο τραπεζικό σύστημα και κοινωνικό χάος, ενώ θα διακύβευαν το καθεστώς του ευρώ ως συναλλαγματικού αποθέματος (π.χ. η Κίνα διακρατεί ομόλογα της Ελλάδας). Η αναδιάρθρωση του δημόσιου χρέους, όπως π.χ. η επιμήκυνση της διάρκειάς του ή/και η ανταλλαγή ομολόγων (swaps) σε τιμές χαμηλότερες από τις ονομαστικές, αν χρειαστεί να γίνει, θα πρέπει να είναι εθελούσια, να βασίζεται στους μηχανισμούς της αγοράς και, κυρίως, να μπορεί να υλοποιείται μέσα από τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας που περιγράφηκε παραπάνω και όχι μέσω των «ρητρών συλλογικής δράσης» (collective action clauses) που έχουν ενσωματωθεί στις αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου. Αυτές οι ρήτρες αφορούν σε εκείνες τις χώρες-μέλη που θα θελήσουν να προσφύγουν στο (μόνιμο) Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας μετά το 2013 και προβλέπουν την υποχρεωτική συμμετοχή των ιδιωτών κατόχων κρατικού χρέους (ομολόγων) στην ενδεχόμενη αναδιάρθρωσή του, εφόσον η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το ΔΝΤ κρίνουν, με αιτιολογημένη Έκθεσή τους, τη μελλοντική πορεία του δημοσίου χρέους της προσφεύγουσας στο μόνιμο Μηχανισμό χώρας-μέλους (ή χωρών-μελών) ως μη βιώσιμη. Οι ρήτρες αυτές, σε συνδυασμό με τη νομοθετική κατοχύρωση των πιστωτών του δημοσίου τομέα ως εχόντων προτεραιότητα στην ικανοποίηση των απαιτήσεων τους (senior) έναντι των πιστωτών του ιδιωτικού τομέα (junior), έχουν προκαλέσει μεγάλη αβεβαιότητα στις χρηματοπιστωτικές αγορές και διατηρούν τα επιτόκια των χωρών-μελών υπό πίεση σε ιδιαίτερα υψηλά επίπεδα.

Εντούτοις, αρκετές χώρες-μέλη, προεξάρχουσας της Γερμανίας, δεν συναινούν, προς το παρόν, σε μια τέτοια λύση. Στο σημείο αυτό πρέπει να τονιστεί ότι η μείωση του δημοσίου χρέους που μπορεί να επιτευχθεί μέσω του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Σταθερότητας δεν είναι σημαντική, εκτός και αν ο Μηχανισμός αυτός προικιστεί με κεφάλαια (ή με εγγυήσεις εκείνων των κρατών-μελών της Ευρωζώνης με υψηλή πιστοληπτική ικανότητα) πολύ μεγαλύτερα από τα σημερινά, τα οποία, όπως ήδη αναφέρθηκε, ανέρχονται σε 440 δισ. ευρώ για τον (προσωρινό) Μηχανισμό (μέχρι τον Ιούλιο του 2013) και σε 500 δισ. ευρώ για το μόνιμο Μηχανισμό (μετά τον Ιούλιο του 2013), δηλαδή με κεφάλαια και εγγυήσεις της τάξης των 1500-2000 δισ. Ευρώ. Αυτό όμως δεν φαίνεται πιθανό ενδεχόμενο, αφού συναντά τις αντιδράσεις της κοινής γνώμης και των Κοινοβουλίων σ' αυτά τα κράτη-μέλη, εκτός αν κάποια από τις μεγά-

λες χώρες-μέλη της Ευρωζώνης αντιμετωπίσει σοβαρά προβλήματα στην αναχρηματοδότηση του χρέους της. Είναι όμως γεγονός αδιαμφισβήτητο ότι ο Μηχανισμός με τη ρευστότητα που μπορεί να παρέχει σε ώρα ανάγκης στα κράτη-μέλη υπό πίεση, τους δίνει τον απαραίτητο χρόνο προσαρμογής προκειμένου να μειώσουν, με τα δικά τους κυρίως μέσα, το δημόσιο χρέος τους ως ποσοστό του ΑΕΠ, αποφεύγοντας έτσι το ενδεχόμενο μιας ξαφνικής στάσης πληρωμών.

Γ. Άμεσες αντιδράσεις στην κρίση: Συνδυάζοντας βραχυπρόθεσμες προτεραιότητες με μακροπρόθεσμους στόχους

Το σημερινό πρόβλημα έχει λύση: Η Ευρωζώνη έχει πιο υγιή θεμέλια από οποιαδήποτε άλλη νομισματική ζώνη, το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών της είναι ισοσκελισμένο, η Γερμανία επιδεικνύει ισχυρή ανάπτυξη, οι σχετικές μεταβολές στο κόστος εργασίας δεν διαφέρουν δραματικά ανάμεσα στα κράτη-μέλη παρά την κοινή πεποίθηση για το αντίθετο, και τα κράτη-μέλη που αντιμετωπίζουν πρόβλημα έχουν ισχυρές δυνατότητες ανάκαμψης. Στην περίπτωση της Ελλάδας αυτό προκύπτει κυρίως από το άνοιγμα των κλειστών αγορών και επαγγελμάτων, από τις δυνατότητες για επενδύσεις στις υποδομές, τον τουρισμό, την ενέργεια και το περιβάλλον, την αξιοποίηση της κρατικής περιουσίας καθώς και από τη διαδικασία εκσυγχρονισμού των θεσμών.

Οι βραχυπρόθεσμες προτεραιότητες σχετίζονται κυρίως με την αποκατάσταση της εμπιστοσύνης των χρηματοπιστωτικών αγορών, ενώ οι μακροπρόθεσμοι στόχοι αφορούν στην αποκατάσταση της υγιούς ανάπτυξης, δηλαδή της ανάπτυξης χωρίς μακροοικονομικές ανισορροπίες, όπως αυτές που εκδηλώθηκαν κατά την πρώτη δεκαετία της Ευρωζώνης, με πρώτη και ουσιαστικότερη τη μεγάλη διεύρυνση του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών. Η δημοσιονομική πειθαρχία είναι απαραίτητη προϋπόθεση και για τους δύο στόχους, αλλά δεν αρκεί. Χρειάζεται και οικονομική συνεργασία. Στην πραγματικότητα η σημερινή κρίση θα μπορούσε να αποδειχθεί «μαμή της ιστορίας», με την έννοια ότι αναγκάζει τόσο τα κράτη-μέλη την Ευρωζώνης να διορθώσουν τα λάθη του παρελθόντος που σχετίζονται κυρίως με την προκυκλικότητα των πολιτικών τους, όσο και την Ευρωζώνη, η οποία καλείται να δημιουργήσει κατάλληλους θεσμούς για το συντονισμό της οικονομικής πολιτικής των κρατών-μελών.

Οι βραχυπρόθεσμες προτεραιότητες αφορούν κυρίως (i) την ανάληψη δράσης από τα κράτη-μέλη για τη διόρθωση των ανισορροπιών τους και την κεφαλαιακή ενίσχυση των τραπεζών τους και (ii) την από κοινού δράση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, του ΔΝΤ, της ΕΚΤ και του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Σταθερότητας (ΕΜΣ) για παροχή χρηματοδοτικής στήριξης στα κράτη-μέλη που αντιμετωπίζουν προβλήματα. Τελικά, οι αρμοδιότητες αυτές θα πρέπει να ανατεθούν εξολοκλήρου στον ΕΜΣ, ο οποίος θα επιτελεί όλα τα καθήκοντα ενός Οργανισμού Χρέους.

Δ. Οι Προοπτικές για την Ελλάδα: Κίνδυνοι και Ευκαιρίες

Ο βασικός κίνδυνος για την Ελλάδα είναι ότι η δημοσιονομική προσαρμογή που απαιτείται είναι τόσο μεγάλη, ώστε οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις που βρίσκονται σε εξέλιξη και η ανάκαμψη των εξαγωγών της που ήδη παρατηρείται, ενδέχεται να μην επαρκούν για την αποκατάσταση θετικών ρυθμών οικονομικής ανάπτυξης σε ένα εύλογο χρονικό ορίζοντα. Αυτό μπορεί να οδηγήσει σε δυσμενή εξέλιξη του χρέους σε μεσοπρόθεσμη βάση, παρά την ταχεία βελτίωση του πρωτογενούς αποτελέσματος της Γενικής Κυβέρνησης, και σε κοινωνική απογοήτευση. Αυτό το ενδεχόμενο απαιτεί ένα πιο φιλόδοξο πρόγραμμα ιδιωτικοποιήσεων, την εφαρμογή του προγράμματος των διαρθρωτικών αλλαγών (απελευθέρωση αγορών αγαθών και υπηρεσιών, ενίσχυση της ευελιξίας στην αγορά εργασίας) χωρίς εκπτώσεις, καθώς και την άμεση αξιοποίηση της κρατικής περιουσίας. Απαιτεί επίσης την ταχεία «επιστράτευση» των Διαρθρωτικών Ταμείων της ΕΕ που χρησιμοποιούνται για τη συγχρηματοδότηση των δημοσίων επενδύσεων των κρατών-μελών, προκειμένου να προωθηθεί η ανάπτυξη μέσω επενδύσεων σε υποδομές, λαμβάνοντας υπόψη τη μέχρι σήμερα χαμηλή απορροφητικότητα των πόρων του ΚΠΣ. Η μείωση του μέσου επιτοκίου του δανείου διάσωσης που έλαβε η Ελλάδα κατά 100 μονάδες βάσης και η επιμήκυνση της περιόδου αποπληρωμής του κατά 5 χρόνια, που αποφασίστηκαν στη Σύνοδο Κορυφής της 11^{ης} Μαρτίου, μειώνουν το κόστος της δημοσιονομικής προσαρμογής και διευκολύνουν την αποπληρωμή του δανείου.

Το πρόγραμμα προσαρμογής της ελληνικής οικονομίας βρίσκεται ακόμη σε αρχικό στάδιο και η απόσταση μέχρι το τέλος είναι μεγάλη. Οι κρίσιμοι παράγοντες επιτυχίας αυτής της πράγματι δύσκολης προσπάθειας είναι η αντοχή, η ηγεσία, το όραμα, οι ικανότητες υλοποίησης και η σωστή κρίση. Χρειάζεται αντοχή γιατί το πρόγραμμα μοιάζει περισσότερο με μαραθώνιο παρά με αγώνα ταχύτητας. Χρειάζεται ισχυρή ηγεσία ώστε να αντιστέκεται στο λαϊκισμό και σε εκείνες τις πολιτικές δυνάμεις που προσπαθούν να εκμεταλλευθούν την οργή των πολιτών κατά της λιτότητας, πριν την ανάκαμψη. Χρειάζεται ακόμα όραμα για να εμπνεύσει το λαό και να πείσει τις αγορές ότι υπάρχει φως στην άκρη του τούνελ, αναδεικνύοντας νέες πηγές ανάπτυξης και ευκαιρίες μείωσης του δημόσιου χρέους, οι οποίες δεν έχουν ακόμα ληφθεί υπόψη από την αγορά. Χρειάζονται ικανότητες υλοποίησης διότι η επίτευξη των όρων του προγράμματος μοιάζει με διαχείριση έργου που απαιτεί καθορισμό στόχων, διαδικασίες παρακολούθησης, αποκέντρωση και παροχή κινήτρων. Τέλος, χρειάζεται ορθή κρίση για τη διαχείριση αναπόφευκτων κρίσεων κατά την εξέλιξη των γεγονότων, θέτοντας σωστές προτεραιότητες και ελαχιστοποιώντας τα λάθη.

Παρά τις αναμφισβήτητες δυσκολίες, υπάρχουν θετικά στοιχεία που επιτρέπουν αισιοδοξία. Έρευνες του Ιδρύματος Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (IOBE) που βρίσκονται σε εξέλιξη δείχνουν ότι υπάρχουν πολύ σημαντικές και ανεκμετάλλευτες πηγές ανάπτυξης, ιδίως από την πλευρά της προσφοράς, που δεν έχουν ληφθεί υπόψη στις επίσημες προβλέψεις. Το ίδιο ισχύει και για τις ευκαιρίες μείωσης του ελλείμματος της γενικής κυβέρνησης με την περικοπή των αμυντικών δαπανών και, κυρίως, με την περιστολή των δημοσίων δαπανών για την υγεία μέσα από την αναμόρφωση του συστήματος πρωτοβάθμιας φροντίδας, την εισαγωγή

λογιστικών βιβλίων, επαγγελματικής διαχείρισης και πληροφοριακών συστημάτων στα κρατικά νοσοκομεία. Ομοίως, το δημόσιο χρέος μπορεί να μειωθεί με την αξιοποίηση μεγάλων εκτάσεων γης υψηλής αξίας, που, για ιστορικούς λόγους, ανήκουν στο κράτος.

Η προσομοίωση ενός γνωστού διεθνούς υποδείγματος (GIMF) και η διαμέτρησή του από το ΙΟΒΕ στην ελληνική και τις υπόλοιπες οικονομίες της Ευρωζώνης, έδειξε ότι το άνοιγμα των αγορών και των επαγγελματιών στους τομείς των μη εμπορεύσιμων αγαθών και υπηρεσιών, καθώς και στην αγορά εργασίας, θα έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση του ΑΕΠ κατά 17% στη νέα κατάσταση ισορροπίας, σε σχέση με το προ των μεταρρυθμίσεων σενάριο. Σε πέντε χρόνια από σήμερα, το ΑΕΠ αναμένεται να είναι 10% υψηλότερο. Αυτό δεν θα πρέπει να θεωρείται έκπληξη, λαμβάνοντας υπόψη, αφενός το γεγονός ότι λόγω των αναρίθμητων περιορισμών που επιβάλλει το Δημόσιο, το μέσο περιθώριο κέρδους στους τομείς των μη εμπορεύσιμων αγαθών και υπηρεσιών στην Ελλάδα είναι 15% υψηλότερο σε σύγκριση με το μέσο όρο της Ευρωζώνης, και, αφετέρου, την ύπαρξη παρόμοιων αποτελεσμάτων σε άλλες χώρες. Υπολογισμοί που έχουν γίνει για χώρες του ΟΟΣΑ με παραπλήσιους περιορισμούς στις αγορές όπως αυτοί που ισχύουν στην Ελλάδα παράγουν παρόμοια αποτελέσματα.

Θα πρέπει επίσης να αναφερθεί ότι κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990 η Ελλάδα κατάφερε να επιτύχει δημοσιονομική προσαρμογή σχεδόν ίση με αυτή που απαιτείται σήμερα από τη Συμφωνία, στο ίδιο περίπου χρονικό διάστημα: Το έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης έφτανε στο 14,5% του ΑΕΠ το 1993 και μειώθηκε στο 3,1% το 1999. Κατά τη διάρκεια της περιόδου αυτής, η πραγματική συναλλαγματική ισοτιμία της δραχμής ανατιμήθηκε κατά 15% περίπου, ως αποτέλεσμα της αντιπληθωριστικής συναλλαγματικής πολιτικής, καταρρίπτοντας το επιχείρημα εκείνων που πιστεύουν ότι η κύρια διαφορά μεταξύ του τότε και του σήμερα είναι η δυνατότητα υποτίμησης του νομίσματος. Ωστόσο, η μεταβολή του ΑΕΠ παρέμεινε θετική και προοδευτικά επιταχύνθηκε, κυρίως ως αποτέλεσμα τριών παραγόντων: Πρώτον, της απελευθέρωσης του τραπεζικού τομέα και του τομέα των τηλεπικοινωνιών. Δεύτερον, της μείωσης των επιτοκίων της αγοράς, ως συνέπεια της μείωσης τόσο του ελλείμματος της γενικής κυβέρνησης ως ποσοστό του ΑΕΠ όσο και του πληθωρισμού, η οποία ενίσχυσε την εμπιστοσύνη των αγορών. Τρίτον, της συγχρηματοδότησης των έργων υποδομής από τα Διαρθρωτικά Ταμεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο βασικός παράγοντας ανάπτυξης στη διάρκεια αυτής της περιόδου ήταν οι επιχειρηματικές επενδύσεις του ιδιωτικού τομέα.

Παρόμοιες δυνάμεις θα μπορούσαν να αναδειχθούν και σήμερα, χωρίς μάλιστα ανατίμηση της πραγματικής συναλλαγματικής ισοτιμίας, αλλά με βελτίωση της ανταγωνιστικότητας, υπό τον όρο ότι: Πρώτον, η κυβέρνηση προχωρά χωρίς δισταγμούς σύμφωνα με τους δημοσιονομικούς στόχους που ορίζονται στη Συμφωνία. Δεύτερον, απελευθερώνονται, χωρίς εκπτώσεις, τα κλειστά επαγγέλματα και οι αγορές, ελαττώνεται το διοικητικό βάρος με την κατάργηση των ποικίλων εμποδίων που το δημόσιο επιβάλλει στην επιχειρηματικότητα, ιδιωτικοποιούνται δημόσιες επιχειρήσεις, αξιοποιείται η ακίνητη κρατική περιουσία, εφαρμόζονται συμβάσεις παραχώρησης καθώς και συμπράξεις δημόσιου και ιδιωτικού τομέα προκειμένου να προσελ-

κουσθούν εγχώρια και ξένα κεφάλαια για έργα υποδομής ιδιαίτερα στις μεταφορές και στην ενέργεια, ενώ υιοθετείται πρακτική και, κυρίως, νοοτροπία "fast track" για όλες τις ιδιωτικές επενδύσεις και το ΕΣΠΑ. Τα κονδύλια του ΕΣΠΑ για την περίοδο 2007-2013 που δεν έχουν ακόμα απορροφηθεί ανέρχονται σε 7% του ΑΕΠ περίπου, και μπορούν να αποτελέσουν καταλύτη για τη μείωση των αρνητικών επιπτώσεων στο ΑΕΠ από την αναγκαία δημοσιονομική προσαρμογή.

Η Ελλάδα είναι σε θέση να φέρει εις πέρας το τρέχον πρόγραμμα προσαρμογής και μεταρρυθμίσεων, συγκλίνοντας έτσι σε ένα νέο, βιώσιμο αναπτυξιακό πρότυπο, επιστρέφοντας σε υψηλούς και διατηρήσιμους ρυθμούς οικονομικής ανάπτυξης. Η χώρα διαθέτει πνευματικά εύρωστες, αν και διάσπαρτες, δυνάμεις οι οποίες αναγνωρίζουν ότι πρέπει να γίνουν ριζικές αλλαγές στην οικονομική πολιτική, στις οικονομικές δομές, στους θεσμούς, στις κοινωνικές αξίες και συμπεριφορές. Αυτές οι δυνάμεις μπορούν να γίνουν ο καταλύτης της αλλαγής, όπως συνέβαινε πάντα. Καθολη τη σύγχρονη ιστορία της, η χώρα γνώρισε πολλές οικονομικές κρίσεις που ήταν κυρίως συνέπεια πολέμων, τόσο διεθνών όσο και εμφύλιων, κοινωνικών αναταραχών, εθνικών καταστροφών και δικτατοριών. Οι κρίσεις αυτές προξένησαν τεράστιο οικονομικό αλλά και ανθρώπινο πόνο. Ωστόσο, η Ελλάδα κατάφερε να ανακάμψει σχετικά γρήγορα, να εδραιώσει ένα δημοκρατικό πολίτευμα υψηλής ποιότητας και να υπερδιπλασιάσει το μερίδιό της στο παγκόσμιο ΑΕΠ κατά τα τελευταία εκατό χρόνια. Πολύ λίγες χώρες-μέλη της Ευρωζώνης το έχουν καταφέρει αυτό στο ίδιο χρονικό διάστημα, κάτω από πολύ πιο ευνοϊκές πολιτικές και κοινωνικές συνθήκες.

1. ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ-ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Συνεχίζονται οι κλυδωνισμοί στα δημόσια οικονομικά των χωρών της Ευρωζώνης-Εξασθένηση της ανάπτυξης της παγκόσμιας οικονομίας το 2011.

Η ανάπτυξη της παγκόσμιας οικονομίας επιταχύνθηκε εκ νέου στο τελευταίο τρίμηνο του 2010, μετά την προσωρινή επιβράδυνση που παρουσίασε το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο. Οι πρώτες εκτιμήσεις για την πορεία της το 2011, συγκλίνουν σε απώλεια της αναπτυξιακής της δυναμικής, περιορισμένης ωστόσο έκτασης. Η εξασθένηση της ανόδου του παγκόσμιου ΑΕΠ θα προέλθει από τις αναπτυσσόμενες οικονομίες, η ισχυρή εξαγωγική επέκταση των οποίων αναμένεται να υποχωρήσει εξαιτίας του υψηλού ρυθμού αύξησης των τιμών τους. Όμως και από τις αναπτυγμένες χώρες, η παραμένουσα αβεβαιότητα για την βιωσιμότητα των δημόσιων οικονομικών ορισμένων (χωρών-μελών της Ευρωζώνης και των ΗΠΑ), παραμένει. Τα μέτρα δημοσιονομικής προσαρμογής που έχουν ληφθεί για την αποτροπή δημοσιονομικών ασταθειών, ανεξάρτητα από τις όποιες θετικές επενέργειες θα έχουν σε αυτό το πεδίο, αναμένεται να επηρεάσουν αρνητικά την εγχώρια ζήτηση. Η παγκόσμια οικονομική δραστηριότητα θα επηρεαστεί αναμφίβολα και από έκτακτα γεγονότα, όπως ο σεισμός στην Ιαπωνία και οι αναταραχές στις χώρες της Βορείου Αφρικής, οι οποίες δεν έχουν προς το παρόν ενσωματωθεί στις επίσημες εκτιμήσεις των διεθνών οργανισμών.

Νέα κλιμάκωση της πτώσης του ΑΕΠ στα τέλη του 2010, που διέυρνε την ύφεση στο 4,5%

Η ύφεση της ελληνικής οικονομίας κλιμακώθηκε περαιτέρω στο τελευταίο τρίμηνο του 2010, φθάνοντας το 6,6%, όταν το αντίστοιχο τρίμηνο του 2009 δεν ξεπερνούσε το 0,7%. Στο σύνολο του προηγούμενου έτους η πτώση του ΑΕΠ έφτασε το 4,5%, από 2,0% το 2009. Τα εκ νέου αναθεωρημένα από την ΕΛ.ΣΤΑΤ. εθνικολογιστικά μεγέθη, μεταβάλλουν την εικόνα των προσδιοριστικών παραγόντων της συρρίκνωσης του ΑΕΠ, σε σχέση με αυτή που προέκυπτε από τα προηγούμενα στοιχεία: σύμφωνα με τις τελευταίες εκτιμήσεις, η υποχώρηση της κατανάλωσης των νοικοκυριών, και όχι των επενδύσεων, αποτέλεσε την κύρια αιτία της ύφεσης της ελληνικής οικονομίας πέρυσι. Δεύτερος σε σημαντικότητα παράγοντας αναδεικνύεται πλέον η καθίζηση των επενδυτικών δαπανών, για τρίτο συνεχές έτος. Μικρότερη από ότι αρχικά εκτιμούταν είναι και η βελτίωση του αποτελέσματος του εξωτερικού τομέα της οικονομίας. Ωστόσο το έλλειμμα του περιορίστηκε το 2010 κατά 1,9 εκατοστιαίες μονάδες του ΑΕΠ, υποχωρώντας στο 10,1% αυτού, για πρώτη φορά από το 2000 τουλάχιστον.

Παρά τη σημαντική όξυνση της ύφεσης το τελευταίο τρίμηνο του περασμένου έτους, από τα πρώτα διαθέσιμα στοιχεία για την πορεία της οικονομικής δραστηριότητας το 2011, προκύπτει μικρή εξασθένηση των

πτωτικών τάσεων που υπήρχαν σε ορισμένα μεγέθη στο δεύτερο μισό του προηγούμενου έτους ή ακόμα και ανοδική πορεία. Η βιομηχανική παραγωγή υποχώρησε τον Ιανουάριο (-5,2%), σε μικρότερο βαθμό όμως από ότι στο δεύτερο εξάμηνο του 2010, ενώ η επιτάχυνση της αύξησης των νέων παραγγελιών στη βιομηχανία τον ίδιο μήνα, στο 9,1% από 6,5% τον Δεκέμβριο, βελτιώνει τις προσδοκίες για την πορεία του τομέα. Σε ότι αφορά τη συνολική ζήτηση για ελληνικά προϊόντα από το εξωτερικό, σε συνέχεια της σημαντικής ανόδου τους στο τέλος του 2010, οι εξαγωγές αγαθών αυξήθηκαν τον Ιανουάριο κατά 30,7% σε σύγκριση με τον ίδιο μήνα του 2010, αν και τότε είχαν βρεθεί σε χαμηλό επίπεδο εξαιτίας για το συγκεκριμένο μήνα. Βεβαίως, απαιτείται η παράλευση μεγαλύτερου χρονικού διαστήματος για να θεωρηθούν εδραιωμένες οι παραπάνω τάσεις, ενώ είναι αναγκαία η διαθεσιμότητα στοιχείων για περισσότερους δείκτες/ μεγέθη για ουσιαστική αξιολόγηση.

Σημείο καμπής για τη δημοσιονομική προσαρμογή της Ελλάδας το Πλαίσιο Μεσοπρόθεσμης Δημοσιονομικής Στρατηγικής

Η διαδικασία της τρίτης αξιολόγησης από την «τρίοικα» (Ευρ. Ένωση-ΕΚΤ-ΔΝΤ) της πορείας υλοποίησης των Μνημονίων, κατέληξε σε συμπέρασμα για τήρηση σε γενικές γραμμές των όρων τους και ακολούθως σε έγκριση χορήγησης της τέταρτης δόσης του τριμερούς δανείου, ύψους € 15 δισ.. Όμως, παρά τη μείωση του ελλείμματος κατά περίπου έξι εκατοστιαίες μονάδες το 2010, αυτό υπερέβη το στόχο κατά 1½ εκατοστιαία μονάδα του ΑΕΠ, υπέρβαση που η κυβέρνηση έχει δεσμευτεί να καλύψει το τρέχον έτος.

Επιπλέον, προκρίθηκε για πρώτη φορά ο σχεδιασμός της αξιοποίησης δημόσιας ακίνητης περιουσίας ύψους € 50 δισ. μέχρι το 2015, προκειμένου να συγκρατηθεί/ περιοριστεί το δημόσιο χρέος.

Υπό αυτά τα δεδομένα, λαμβάνοντας επίσης υπόψη τη σημαντική παρέκκλιση των εσόδων του Τακτικού Προϋπολογισμού από το στόχο για τους πρώτους δύο μήνες του 2011, αλλά και την απόφαση χαλάρωσης των όρων για το τμήμα του τριμερούς δανείου που χορηγείται από την ΕΕ, η κυβέρνηση ολοκληρώνει το Πλαίσιο Μεσοπρόθεσμης Δημοσιονομικής Στρατηγικής για τα έτη μέχρι και το 2014. Συνεκτιμώντας την αντίξοχη δυναμική του χρέους, την εκτίμηση της τρόικας ότι για την περίοδο αυτή χρειάζονται δημοσιονομικά μέτρα ύψους 8% του ΑΕΠ και την ανάγκη άμεσης αποκατάστασης της δημοσιονομικής ισορροπίας, προκειμένου να απελευθερωθεί το χρηματοπιστωτικό σύστημα και η χρηματοδότηση της οικονομίας, το μεσοπρόθεσμο πρόγραμμα ίσως να πρέπει να είναι περισσότερο εμπροσθοβαρές από το τρέχον Πρόγραμμα Οικονομικής Στήριξης.

Εξασθένιση της ύφεσης το 2011

Παρά την επικράτηση ισχυρών πτωτικών τάσεων στο ΑΕΠ στα τέλη του 2010, αναμένεται προοδευτική εξασθένιση αυτής της δυναμικής στην διάρκεια του τρέχοντος έτους, μέσω της αναθέρμανσης της επενδυτικής δραστηριότητας και της βελτίωσης των εξαγωγικών επιδόσεων. Αυτές τις εξελίξεις σηματοδοτούν η υλοποίηση προσεχώς του νέου Αναπτυξιακού Νόμου και της αναπτυξιακής πολιτικής γενικότερα, καθώς και η συνέχιση της ανοδικής πορείας των εξαγωγών που ξεκίνησε πριν το μέσον του

2010 και επιταχύνθηκε σημαντικά από το τέταρτο τρίμηνό του.

Από την άλλη πλευρά, η ιδιωτική κατανάλωση, υπό την επίδραση μιας σειράς παραγόντων, θα συνεχίσει να περιορίζεται: η ήδη υψηλή ανεργία, η εφαρμογή της πρόσφατης νομοθεσίας για τις εργασιακές σχέσεις στον ιδιωτικό τομέα, το ενιαίο μισθολόγιο των δημοσίων υπαλλήλων, ανεξάρτητα από τα κίνητρα για βελτίωση της παραγωγικότητας που θα δημιουργήσει, και η συρρίκνωση των πιστώσεων στα νοικοκυριά για καταναλωτικές σκοπούς, θα ασκήσουν σημαντικές πιέσεις στις καταναλωτικές δαπάνες τους και φέτος. Η υποχώρησή τους θα μετριαστεί από τον χαμηλότερο πληθωρισμό, ωστόσο θα αποτελέσει για ακόμα μια χρονιά τον κύριο προσδιοριστικό παράγοντα του ΑΕΠ. Σαφώς χαμηλότερα θα κινηθεί για δεύτερο έτος και η δημόσια κατανάλωση. Ως αποτέλεσμα κυρίως της πτώσης της εγχώριας καταναλωτικής δαπάνης, ο **ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ** θα παραμείνει αρνητικός το 2011 και αναμένεται να διαμορφωθεί στο **-3,2%, ενδεχομένως και χαμηλότερα.**

...που δεν επιτρέπει την αποκλιμάκωση της υψηλής ανεργίας

Η εκτίναξη της ανεργίας στο 14,8% το τέταρτο τρίμηνο του 2010, αντανάκλα την απότομη βύθιση της ύφεσης στην ελληνική οικονομία από τα μέσα περίπου του προηγούμενου έτους. Δεδομένου όμως του χρόνου που απαιτείται για την προσαρμογή της αγοράς εργασίας στις διακυμάνσεις της παραγωγικής δραστηριότητας, είναι πιθανή και νέα, σημαντική αύξησή της στις αρχές του 2011, κατά την ενσωμάτωση των δυσμενών εξελίξεων του τελευταίου τριμήνου πέρυσι. Όμως, η αντίδραση στην απότομη

πτώση του ΑΕΠ στο τέλος του 2010 και στην συνεχιζόμενη και φέτος ύφεση, θα περιλαμβάνει και την αξιοποίηση της μεγαλύτερης ευελιξίας στη σύναψη εργασιακών συμβάσεων η προσαρμογή. Καθώς δεν μπορεί να είναι άμεση η των επιχειρήσεων στα νέα δεδομένα στις εργασιακές σχέσεις, η αξιοποίησή τους θα λάβει μεγαλύτερη έκταση στη συνέχεια του έτους, μετριάζοντας τις αρνητικές συνέπειες της συνεχιζόμενης για τρίτο έτος συρρίκνωσης του ΑΕΠ στην απασχόληση. Ως αποτέλεσμα, η **ανεργία** θα κινηθεί στην περιοχή του **15,5%** κατά μέσο όρο φέτος.

Αποκλιμάκωση του πληθωρισμού από την αποδυναμωμένη ζήτηση

Η υψηλή ανεργία, οι εισοδηματικές αναπροσαρμογές τόσο στο δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα και η χαμηλή ροή πιστώσεων από τις τράπεζες προς τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά, θα αποτελέσουν τους κύριους παράγοντες εξασθένησης της εγχώριας ζήτησης, χαλαρώνοντας ακολούθως τις πληθωριστικές πιέσεις του 2010, κατά το οποίο ο πληθωρισμός ανήλθε στο 4,7% κατά μέσο όρο, από 1,2% το 2009. Η εξασθένηση του πληθωρισμού θα διευκολυνθεί και από την τεχνική επίδραση του υψηλού επιπέδου-βάση σύγκρισής του μετά τον Απρίλιο του 2010. Ανασχετικά στην υποχώρησή του προβλέπεται να λειτουργήσει η προγραμματισμένη εξίσωση του ειδικού φόρου κατανάλωσης στα καύσιμα. Καθώς όμως αυτή αναμένεται να πραγματοποιηθεί από το φθινόπωρο, η επίδρασή της θα είναι σχετικά περιορισμένη. Ως εκ τούτου, ο **πληθωρισμός** θα υποχωρήσει το 2011, κοντά στο **3,0%, ή λίγο υψηλότερα.**

Στην έκθεση περιλαμβάνεται και η παρουσίαση κειμένου συζήτησης (discussion paper) του ΙΟΒΕ, το οποίο αφορά την ίδρυση Ελληνικού Στρατηγικού Ταμείου Ανάπτυξης (ΕΣΤΑ), τα πιθανά οφέλη για τα δημόσια οικονομικά, αλλά και για την αναπτυξιακή

πορεία της Ελλάδας, από τη λειτουργία του. Αναλύονται ο τρόπος-διαδικασία σύστασης του ΕΣΤΑ, οι στόχοι του, η δομή του, η λειτουργία του και προσεγγίζεται η δυναμική συνεισφορά του στην ανάκαμψη της ελληνικής οικονομίας.